

Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa

opracowanie: Jadwiga Jarosz

Będąc w podróży, fotografujesz napotkanych ludzi, utrwalając ich odmienność. Chcesz mieć pamiątkę. Dowód tego, co przeżywasz. Czujesz dumę, gdy rozpoznajesz widoki znane z folderów biur podróży. Przyjechałeś/aś w to odległe miejsce, by się przekonać, że to, czego wiesz o tym kraju z blogów podróżniczych, jest prawdą. Twoja relacja to starcie dwóch światów. Ty decydujesz o tym, który z nich będzie bardziej wyeksponowany. Wybierz: ważne jest to, co Ty chcesz pokazać światu, czy to, co świat pokazuje Tobie? Czy masz w sobie cierpliwość i pokorę, by wpatrywać się w nową kulturę, wyczekując, co ona ma Ci do powiedzenia? Czy masz w sobie wrażliwość, by przed sfotografowaniem człowieka zapytać, czy się na to zgadza? Czy uszanujesz odmowę? Stracisz dowód tego, czego doświadczasz.

Odwróćmy na chwilę sytuację. Wyobraź sobie turystę/turystkę, który/która z nienacka robi Ci zdjęcie, gdy jesz tradycyjny polski obiad w barze mlecznym. Martwisz się, że otwarte usta, do których wkładasz panierowanego kotleta, to nie jest korzystna mina? A może Twoje myśli zaprzęta pytanie, co ta osoba zrobi z tym zdjęciem? Gdzie je opublikuje? Jak podpisze? Osoba, która wykonała fotografię, też ma problem. Otóż jesteś ubrany/a zbyt nowocześnie. Dużo lepiej by było, gdybyś miał/a na sobie krakowski strój ludowy. W folderze o Polsce umieszczone było takie zdjęcie. Przecież Polacy i Polki to naród dbający o swoje tradycje. Czy czułbyś/czułabyś się lepiej, gdyby podróżnik/czka zapytał/a wcześniej, czy może Ci zrobić zdjęcie podczas posiłku, by umieścić je później na swoim blogu dotyczącym Polski? Czy chciałbyś/chciałabyś zobaczyć to zdjęcie przed publikacją? Pewnie tak.

Przedstawiając różne kultury, dokonujesz wyboru perspektywy. Jeśli chcesz opowiadać o świecie w sposób uczciwy, potrzebujesz zasad, które określą tę perspektywę. Potrzebujesz kodeksu.

W 2006 roku organizacje pozarządowe, działające w dziedzinie pomocy humanitarnej, współpracy rozwojowej i edukacji globalnej, opracowały „Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa”. Dokument ten jest drogowskazem dla

tych, którzy chcą rzetelnie i ze zrozumieniem informować o mieszkańcach i mieszkankach różnych części świata.

Dla Ciebie Kodeks może być dodatkowo inspiracją do rozważań na temat relacji międzyludzkich w globalnym wymiarze, ale także wskazówką, jak krytycznie odbierać komunikaty medialne. Ponadto w świecie mediów społecznościowych często to Ty jesteś osobą, która kreuje obraz świata. To Ty decydujesz o tym, które fotografie umieścisz na Instagramie, które posty czy filmy na Facebooku oznaczysz lajkiem, skomentujesz, czy udostępnisz. Znając Kodeks, możesz informować o poznanych kulturach oraz ludziach w sposób uczciwy i wrażliwy. Dzięki temu Twoja relacja może być pozbawiona uproszczeń. Zwiększa się też prawdopodobieństwo, że obraz danego kraju będzie bardziej urozmaicony, a analiza zależności międzykulturowych bardziej przejrzysta.

Znajomość „Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa” pozwala skupić się na bohaterach i bohaterkach relacji. Bardziej istotne od tego, że **ja** chcę coś opowiedzieć, jest to, **o kim/o czym** chcę opowiedzieć.

Wśród podstawowych zasad Kodeksu znajdują się: przekonanie o szacunku dla godności każdego człowieka, wiara w równość wszystkich ludzi, a także promowanie uczciwości, solidarności i sprawiedliwości. Zasady zawarte w Kodeksie można streścić do następujących wskazówek:

1. Wybierając fotografię lub film do publikacji lub formułując informację na temat globalnego Południa, szanuj godność drugiej osoby. Niech Twoja relacja będzie rzetelna. Oznacza to czasami uszanowanie czyjejś prywatności.
2. Przedstawiając jakąś osobę lub sytuację, staraj się zrozumieć realia, które jej dotyczą. Przedstawiaj pełne informacje:
 - imię i nazwisko bohatera/bohaterki (jeśli wyrazi na to zgodę),
 - czas i miejsce opisywanej sytuacji,
 - opis sytuacji.
3. Unikaj obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensację lub dyskryminować ludzi, sytuacje lub miejsca. Wzbudzenie silnych emocji pozwala przykuć uwagę odbiorcy/czyni, utrudnia jednak zrozumienie współzależności

globalnych. Nie chodzi o to, by wybielać rzeczywistość, a raczej o to, by opisywane problemy nie przyćmiły pozytywnych zjawisk. Istotna jest też uważność, by opisywane sytuacje nie zostały spłycone lub utożsamione z większą grupą ludzi niż to faktycznie ma miejsce.

4. Udostępniaj informacje (w tym fotografie czy filmy) z pełnym zrozumieniem tego, kogo i co przedstawiają. Upublicznienie niektórych treści może stanowić realne zagrożenie dla osób, których dotyczą.
5. Zanim kogoś sfotografujesz czy sfilmujesz, upewnij się, że ta osoba wyraża na to zgodę. W przypadku dzieci – zapytaj o to ich rodziców lub opiekunów. Zanim zrobisz zdjęcie lub filmik, zastanów się, czy Ty chciałbyś/chciałabyś być fotografowany/a lub sfilmowany/a będąc w takiej sytuacji.
6. Stwórz możliwość osobie przedstawianej opowiedzenia swojej historii. To może być kilka słów (spisanych lub nagranych), ale także współdecydowanie o charakterze fotografii czy filmu (wybór czasu, miejsca wykonania materiału). Jeżeli to możliwe, pokaż ukończony materiał osobie, której on dotyczy, w celu akceptacji.
7. Ustal, czy bohater/bohaterka materiału zgadza się na ujawnienie swoich personaliów i twarzy. Zawsze postępuj zgodnie z jego/jej życzeniem.
8. Pamiętaj o prawach człowieka i ochronie osób słabszych. Czasami, aby chronić prywatność osób, których dotyczy materiał, należy znacząco ograniczyć udostępniane informacje.
9. Chronić dzieci przed wykorzystaniem ich wizerunku w celu pogłębiania stereotypów.
10. Korzystając z gotowych materiałów dostępnych w Internecie, upewnij się, że przy ich powstawaniu zachowane zostały powyższe zasady.
11. Pamiętaj o prawie autorskim¹:
 - Sprawdź, na jakich warunkach dany materiał jest udostępniony i czy możesz go upowszechnić.

¹ Więcej informacji na ten temat: <https://creativecommons.org/licenses/?lang=pl> oraz <http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim>.

- Jeśli materiał nie jest dostępny na wolnej licencji, zwróć się do autora/autorki z prośbą o zgodę na wykorzystanie materiału i wyjaśnij, w jakim celu będziesz go udostępniać.
- Zawsze podawaj źródło informacji oraz autora/autorkę danego materiału, który upowszechniasz.

„Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa” pozwala skupić uwagę na ludziach, miejscach i sytuacjach, występujących w różnych częściach świata. Został on opracowany z myślą o organizacjach, które chcą tworzyć przekaz medialny w oparciu o szacunek, równość i solidarność, uwzględniając zależności globalne. Znając te zasady, łatwiej ocenisz wartość materiałów, które spotykasz w Internecie. Możesz krytycznie spojrzeć nie tylko na teksty profesjonalne – dziennikarskie, ale także na posty swoich znajomych w mediach społecznościowych. No i najważniejsze - publikując zdjęcia i filmy w sieci, komentując posty, także tworzysz przekaz medialny. A więc „Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa” powstał także dla Ciebie. Pomyśl o tym.

Bibliografia:

1. *Jak mówić o większości świata? Jako informować o krajach globalnego Południa?*

Wyd. 4, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, Warszawa 2015.

[http://igo.org.pl/wp-](http://igo.org.pl/wp-content/uploads/2016/01/Jak_mowic_o_wiekszosci_swiata_wydanie4_-ebook.pdf)

[content/uploads/2016/01/Jak_mowic_o_wiekszosci_swiata_wydanie4_-ebook.pdf](http://igo.org.pl/wp-content/uploads/2016/01/Jak_mowic_o_wiekszosci_swiata_wydanie4_-ebook.pdf)

(dostęp dnia 15.07.2018 r.).

2. *Jak mówić o większości świata? Rzetelna edukacja o krajach globalnego Południa.*

Wyd. 3, Polska Akcja Humanitarna, Warszawa 2012.

https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/06/2017_dlaszko_l_jak_mowic_o_wiekszosci_swiata.pdf (dostęp dnia 15.07.2018 r.).

3. *Jak mówić i pisać o Afryce?*

Fundacja „Afryka Inaczej”, Warszawa 2011

<http://afryka.org/batory/poradnik.pdf> (dostęp dnia 15.07.2018 r.).

4. „*Jak pisać o Afryce*” Binyavanga Wainaina

<http://www.ceo.org.pl/pl/swiat/news/jak-pisac-o-afryce-binyavanga-wainaina> albo

<http://teg.edu.pl/wp-content/uploads/2014/10/%E2%80%9EJak-pisa%C4%87-o-Afryce%E2%80%9D-Binyavanga-Wainaina--Centrum-Edukacji-Obywatelskiej.pdf>

(dostęp 15.07.2018 r.)

4. <https://www.youtube.com/watch?v=iKxf9pAOR0> - materiał filmowy „Jak mówić o większości świata?” – PAH (dostęp dnia 15.07.2018 r.).

5. <http://share.ajplus.net/shared/34799> - materiał filmowy „How not to be a white „savior”? – AJ+ (dostęp dnia 15.07.2018 r.).

